

УДК: 65.01:519.86

С.В. Солодучін, В.В. Хорошун

НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД ДО МОДЕЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

В даній статті запропоновано концептуальний підхід до формування адаптивних механізмів управління підприємством на основі моделювання економічного потенціалу для обґрунтованого прогнозування та планування подальшої фінансово-господарської діяльності підприємства.

In this article the developed conceptual approach is presented to forming of adaptive mechanisms of management an enterprise on the basis of design of economic potential for grounded prognostication and planning of subsequent financially economic to activity of enterprise.

Ключові слова: моделювання, економічний потенціал, стратегія, фінансова стійкість, розвиток підприємства.

В сучасних умовах підвищення нестабільності роботи підприємств проблема стратегічного планування стає особливо актуальною. Недостатнє опрацювання процесу стратегічного планування, непідготовленість керівників різного рівня до ухвалення обґрунтованих, зважених і обдуманих рішень веде до таких явищ, як розрив господарських зв'язків, невиконання договірних зобов'язань, взаємні неплатежі, зниження інвестиційної активності. На більшості підприємств частина проблем, що вимагають стратегічного реагування, не отримує достатньої уваги керівників. Система ухвалення рішень потребує підвищення ролі стратегічного управління. Якість стратегічних рішень слугує допомогою в реалізації потенціалу підприємства і ефективного використання ресурсів. У ситуації, що склалася, особливе значення має розробка теорії і методів аналізу потенціалу економічних систем.

Формування ефективних, адаптованих до сучасних умов розвитку виробничих відносин механізмів управління промисловими підприємствами не можливе без комплексного і системного дослідження поняття «економічний потенціал», визначення його структурних елементів і характеру взаємодії між ними. При цьому економічний потенціал підприємств варто розглядати не тільки як здатність виробляти товари та послуги, але і як систему, що синтезує динамічне зростання такої здатності. Вирішення цієї ак-

туальної задачі не можливе без розробки та впровадження принципово нових підходів до визначення ролі і місця економічного потенціалу у формуванні стратегії розвитку підприємств в умовах динамічності зовнішнього економічного середовища.

Разом з тим, входження промислових підприємств України в систему світової конкуренції робить актуальною проблему організації стратегічного управління потенціалом як одну з найбільш важливих проблем удосконалення загальних механізмів управління підприємством. Багато проблем, пов'язаних із управлінням і оцінкою потенціалу, залишаються невирішеними.

Питання дослідження економічної сутності поняття «економічний потенціал», його формування, моделювання оцінки та управління розглядалися у працях І.О. Бланка [1], К. Боумена, В.М. Гейця [2], З.В. Герасимчук [3], В.А. Забродського, Г.Б. Клейнера та інших.

Однак, у наукових дослідженнях ще не досить чітко визначені позиції щодо створення теоретичного базису для побудови механізмів формування ефективно функціонуючого потенціалу підприємства й технології їхнього застосування. Відсутність робіт, які б комплексно розглядали питання розробки конкретних методів і методик оцінки потенціалу підприємства та рекомендацій з їхнього використання в організаційному механізмі управління підприємством, і обумовили вибір тематики дослідження.

Формування ефективних, адаптованих до сучасних умов розвитку виробничих відносин механізмів управління промисловими підприємствами неможливе без комплексного і системного дослідження поняття «економічний потенціал», визначення його структурних елементів і характеру взаємодії між ними [4]. Тому основним завданням дослідження економічного потенціалу є створення інструментальних засобів, що дозволяють виявити, проаналізувати, оцінити потенціал підприємства і розробити систему стратегічного планування на підприємстві на основі оцінки рівня його використання.

Узагальнимо основні характеристики потенціалу підприємства:

1. Можливості будь-якого підприємства здебільшого залежать від наявності соціально-економічних ресурсів та інших резервів, не залучених у виробництво. А сам потенціал підприємства визначається його реальними можливостями в тій чи іншій сфері соціально-економічної діяльності, причому не тільки реалізованими, а й нереалізованими з будь-яких причин.

2. Рівень і результати реалізації потенціалу підприємства, обсяги виробленої продукції або отриманого доходу визначаються також механізмами управління підприємством та його адекватною організаційною структурою, стабільністю фінансово-господарської діяльності.

Спираючись на основні характеристики потенціалу підприємства, можна стверджувати, що модель його оцінки визначається:

- обсягом та якістю наявних у нього фінансових та нематеріальних ресурсів;
- здатністю осіб, що приймають рішення, оптимально використовувати наявні ресурси підприємства;
- інформаційними засобами, тобто здатністю підприємства генерувати і трансформувати інформаційні ресурси для використання їх у виробничій, комерційній та управлінській діяльності;
- інноваційною діяльністю підприємства щодо оновлення техніко-технологічної бази виробництва, переходу на випуск нової конкурентоспроможної продукції, використання сучасних форм і методів організації та управління підприємством;

– інвестиційно-фінансовою діяльністю підприємства.

Разом усі ці властивості моделі створюють сукупний соціально-економічний потенціал підприємства, який відображає рівень його конкурентоспроможності.

Відповідно до теорії систем і системного аналізу завдання оцінки економічного потенціалу слід розглядати як систему, в якій можна виділити основні її властивості, які необхідно враховувати при розробці математичної моделі, такі, як цілісність, структурованість, ієрархічність, функціональність, керованість, цілеспрямованість, самоорганізація [4]. Система має структуру, під якою розуміється сукупність елементів, а також зв'язків між елементами системи. Структура є способом логічного опису зв'язків між компонентами системи і може бути представлена у вигляді концептуальної схеми.

Концептуальну схему моделювання економічного потенціалу підприємства (рис. 1) представлено взаємодією блоків, виокремлення кожного з яких обумовлене необхідністю гнучкості системи настроювань, адаптації до різноманітних умов і вимог, правил роботи, що диференціюються в залежності від параметрів функціонування економічного об'єкту.

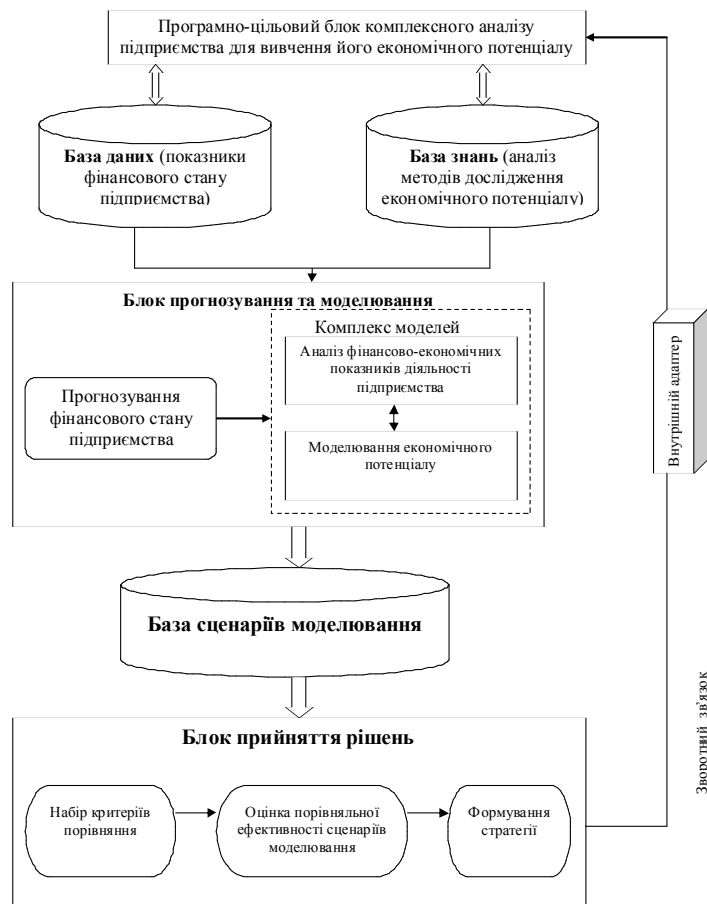

Рис.1. Концептуальна схема моделювання економічного потенціалу підприємства (розроблено автором)

Програмно-цільовий блок структурно-функціональної моделі економічного потенціалу підприємства визначає мету та представляється у вигляді множини завдань, які вирішуються в рамках інформаційної системи, що й обґрунтовує склад математичного забезпечення (сукупність математичних методів, моделей, алгоритмів для реалізації цілей і завдань інформаційної системи). Основою для вирішення задачі є база даних, яка містить стандартні та специфічні показники.

Поєднання всіх даних, що містяться у масивах стандартних та специфічних показників, і зведення їх до єдиного формату з метою формування множини необхідних вихідних даних утворюватимуть універсальний набір показників «База даних».

Таким чином, вихідним інформаційним потоком бази даних є набір показників, що являють собою середні значення, коефіцієнти, зведені показники та інше. Інформаційний потік у залежності від завдань обробляється в базі знань, інструментарієм якої є сукупність наукових засобів дослідження діяльності суб'єктів, що перетворює універсальний набір показників методами математичного та економічного аналізу.

Метою контуру моделювання та прогнозування є передбачення розвитку економічних процесів, економічне прогнозування та оцінка впливу взаємопов'язаних факторів та наслідків їх зміни на результативний показник. Аналізуючи процеси управління через призму інформаційно-розв'язувальних проблем, доцільно розглядати «Блок моделювання та прогнозування» як банк нормативно-прикладних моделей, що роблять можливою імітацію різноманітних часткових і цілісних рішень щодо визначення прогнозів розвитку економічних процесів.

Процес побудови математичної моделі, що описує функціонування і розвиток економічного потенціалу підприємства, може бути представлений у наступному вигляді: визначення цілей моделювання економічного потенціалу; цілеспрямований змістовний опис системи економічного потенціалу з розробкою формальної схеми, що відображає механізм його функціонування і розвитку; складання блок-схеми (алгоритму реалізації) моделі, що забезпечує системний, цілеспрямований опис об'єкту моделювання; вибір параметрів моделі економічного потенціалу; визначення і зв'язок всієї інформації, циркулюючої в системі; формальне дослідження економічного потенціалу з метою уточнення механізму його функціонування; корегування моделі об'єкту відповідно до зміни зовнішнього і внутрішнього середовища.

Моделювання економічного потенціалу здійснюється для досягнення певних цілей, головною з яких є пошук напрямів і способів підвищення ефективності його функціонування. Виходячи з цілей моделювання, вибираються види моделей, визначаються спосіб і форма опису об'єкту моделювання, його структурний і функціональний зміст, вибір параметрів опису і критеріїв.

Результатом блоку прогнозування та моделювання є формування бази сценаріїв моделювання. Як правило, кожен сценарій припускає декілька способів управління. Тому виникає проблема оцінки порівняльної ефективності сценаріїв моделювання для вибору найкращого з них (або їхньої певної комбінації). Після вибору оптимальних способів впливу на конкретні ризики виникає можливість формування загальної стратегії управління повним комплексом ризиків об'єкта, що досліджується. Це стадія прийняття рішень. Результатом даної стадії є отримання нової інформації про зміни певних внутрішніх параметрів. Ця інформація є модельною і буде використовуватись як вхідна у наступному циклі моделювання. Отже, заключним етапом є корегування результатів реалізації обраної стратегії з урахуванням нової інформації, що реалізується механізмом зворотного зв'язку.

Таким чином, розроблена концепція проведення комплексного аналізу економічного потенціалу підприємства дозволяє проектувати інформаційно-аналітичні системи різного ступеня складності та призначення, які дають можливість на практиці вирішувати складні задачі аналізу діяльності підприємств, а також вибирати реальні науково-обґрунтовані стратегії їх економічного розвитку.

1. Финансовая стратегия предприятия / І.О. Бланк. – М.: Ника-Центр, 2004. – 720 с.; 2. Нестабільність та економічне зростання / В.М. Геєць / НАН України. Ін-т екон. прогнозування. – К., 2000. – 344 с.; 3. Герасимчук З.В. Інвестиційний потенціал регіону: методика оцінки, механізми нарощення / З.В. Герасимчук, В.Р.Ткачук: Монографія. – Луцьк: Надстир'я, 2009.– 232 с.; 4. Федонін О.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка. / О.С. Федонін, І.М. Репіна, О.І. Олексюк. – К.: КНЕУ, 2004. – 315 с.